

Írta: Boza Imre

PRÓBÁRA BOCSÁTVA! (?)

A Gyermekvédelemről és a Gyámügyi Igazgatásról szóló törvény 1997. évi elfogadását a fiatalok bünelkövetőkkel foglalkozó pártfogók is legalább annyira várták, mint a gyermekvédelem más területén dolgozó szakemberek. Az évek folyamán igazolódott, hogy a gyermekvédelmi struktúrában megfelelő helyet kell találni ennek a tevékenységnek is, mert bebizonyosodott, hogy a Gyermek-és Ifjúságvédő Intézetek nem a megfelelő szinterei a pártfogói felügyeletnek. A miéltre két elfogadható választ is adhatunk. Az egyik szerint, mivel a pártfogoltak 80-90%-a úgynevezett „maszek” gyerek – akinek a gyermekvédő intézethez (állami gondozáshoz) semmi köze nincs –, a tevékenységet nem a GYIVI-ket fenntartó megyei önkormányzatoknak kell finanszírozni. Ennél a válasznál tehát a finanszírozásnak az a része domborodik ki, hogy a szórakozóhelyen az fizessen, aki a zenét rendelte. A feladat megrendelője pedig ebben az esetben az állam, nem az önkormányzat. (Az már más kérdés, hogy az állam milyen formában nyújtja be a számlát az önkormányzatnak. A fejkvótát, amit a GYIVI-t fenntartó megyei önkormányzat még kiegészített, nevesítve nem a pártfogói feladatra adták.) A másik szakmai válasz az lehet, hogy profiltisztításra kell törekedni. A pártfogónak nem feltétlenül kell foglalkozni nevelőszülői felügyelettel vagy utógondozással, ami a komplex területi munka során gyakran előfordult. Csak munkáltatói hozzáállás kérdése volt, hogy a pártfogót milyen – a munkaköri leírás utolsó pontjában szabályozott – egyéb tevékenységgel bízzák meg.

Az említettekén kívül lehetne még érveket sorakoztatni – pl. a pártfogók elhanyagolt képzése, továbbképzése, az anyagi és erkölcsi megbecsülés hiánya stb. – a pártfogói felügyelet reformjának szükségessége mellett.

Informálisan több elképzelés is napvilágot látott arról, hová lenne célszerű szervezetenként telepíteni a fiatalok pártfogását. Ami a pártfogók és pártfogoltak számára a legfontosabb, hogy az 1997. évi XXXI. törvény 15. § (5) bekezdése egyértelműen leszögezi, hogy a fiatalok pártfogói felügyelete a gyermekvédelmi rendszer része.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás hajnalán tehát egyértelműen meghatározásra került, hogy a társadalom a bünelkövető fiatalot nem tekinti bűnözőnek. Ezért a fiatalok pártfogása nem az igazságügyi kormányzat, hanem az akkor még népjóléti, ma már szociális és családügyi tárca feladata és hatásköre. A büntetés- végrehajtáshoz illetve a bíróságon működő felnőtt pártfogókhoz való hozzárendelést legfőljebb azok a kisszámú kollégák szorgalmazhatták, akik – a fúzió létrejötte esetén – nagyobb önállóságban és magasabb bérezésben reménykedtek. Az törvényből említett szakasz után a jogszabály a 122. § -a kijelöli a pártfogó működési helyét is, amikor meghatározza: a fiatalok pártfogó felügyeletét a megyei gyámhivatal mellett működő hivatásos pártfogó látja el. A városi és megyei gyámhivatalok létrehozásával megalakult első- és másodfokú hatósági jogkörrel felruházott hivatalok működésének tapasztalatait az arra hivatottak értékelni fogják. Pártfogói szempontból is érdekes vitákat lehet folytatni arról, hogy a Közigazgatási Hivatalok önálló munkáltatói jogkörrel működő főosztályához (Megyei Gyámhivatal) telepített pártfogó a hivatal mellett vagy a hivatalban működik. A Gyvt.-ben és a 7/1998. (111.11.) NM. rendeletben használt „mellett” szó értelmezésére nem szívesen vállalkozik senki, bár nem véletlenül került be ebbe a szöveggörnyezetbe. Mint az NM. rendelet 2. § (1) bekezdése is megfogalmazza, a hivatásos pártfogó közvetlenül, önállóan látja el feladatait.

Ha a jogszabály ezt a mondatot bővebben értelmezte volna, a pártfogók hivatali beilleszkedése sokkal kisebb feszültségek mellett is sikeresen megtörténik.

Milyen problémákkal találta szemben magát a pártfogó a beilleszkedés első hónapjaiban (néha még a mai napig is)?

A hivatal nem tudta – és a mai napig sem tudja – kezelni a munkaidő kérdését.

A pártfogónak nem feltétlenül 8.00-16.30-ig tart a munkaideje.

Nehezen vették tudomásul, hogy a munkavégzés helye leggyakrabban nem a hivatali iroda.

Mint egy kollégától tréfásan elhangzott, „kutyának és pártfogónak kint (területen) a helye.”

Gondot jelentett a nem megyeszékhelyen dolgozó pártfogó irodahelyiségének biztosítása.

Problémát okozott a saját gépkocsival ellátott munkavégzés.

Problémát jelentett, hogy az Áe. vonatkozik-e a pártfogásra.

Szakmai munkába milyen beleszólása van a gyámhivatal vezetőjének, aki eddig nem feltétlenül foglalkozott pártfogói tevékenységgel stb.

Természetes dolog, hogy egy új szervezet létrehozása során a fenti kérdések felszínre kerültek, és a hivatalok megyénként eltérő módon hol jól, hol kevésbé jól oldották meg a megyei gyámhivatal, illetve a pártfogói osztály megszervezését. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a megyék többségében a pártfogói tevékenység megfelelően épült be a közigazgatási szervezetbe.

A gyermekvédelmi rendszer reformja során a pártfogói tevékenység egyik lényeges kérdése volt az, hogyan lehet lecsökkenteni azt az időt, amíg az elrendelő bíróságtól, ügyészségtől a fiatal eljut a pártfogójáig.

Ezt a jogalkotó úgy érte el, hogy hatályon kívül helyezte a 6/1980. (VI. 24.) OM. rendeletet, így az elrendelő és a pártfogó közül kiiktatta a jegyzőt, mint gyámhatóságot, és egyben elválasztotta a pártfogói felügyeletet a védő-óvó (preventív) pártfogástól.

Az alábbi táblázat a pártfogoltak létszámát szemlélteti területi megosztásban. Heves megyében, 1997. szeptember 1-jei állapot szerint:

Sor- szám	Pártfogás helye	Párt- fogói felü- gylet	Pre- ventív párt- fogás	Utó- gon- párt- fogás	Ösze- sen
1.	Eger	21	32	4	57
2.	Eger	39	20	-	59
3.	Eger és környéke	30	17	3	50
4.	Eger és környéke	28	5	-	33*
5.	Gyöngyös és körny.	29	28	2	59
6.	Gyöngyös és körny.	23	28	13	64*
7.	Heves és környéke	30	8	3	41*
8.	Heves és környéke	13	8	-	21
9.	Hatvan és környéke	42	21	-	63
10.	Füzesabony és körny.	25	42	-	67
	Megyei összesen:	280	209	25	514

* a jelzett területen a pártfogó még utógondozói feladatokat is ellátott

A táblázatból kitűnik, hogy a pártfogói tevékenység 40%-a preventív pártfogásból állt. Ezt a munkát a törvény hatályba lépése után a gyermekjóléti szolgálatok vették át.

A pártfogói felügyeletnél szereplő 280 fős összlétszám az elmúlt két évben is állandónak tekinthető plusz/mínusz 5%-os eltéréssel. Ezt az alábbi táblázatok is szemléltetik Heves megyében:

A feladatok megosztásával és a gyámhatóság kiiktatásával lehetővé vált, hogy a büntetés vagy intézkedés jogerőre emelkedésétől számított két héten belül a fiatal felvegye a kapcsolatot pártfogójával, az addig megszokott 2-3-hónap helyett.

Lényeges intézkedés az is, hogy az NM. rendelet 45 főben maximálja az egy pártfogónál lévő fiatalok számát. Annak szabályozása, hogy 70-80 pártfogolttal nem lehet minőségi munkát végezni, még annak ellenére is öröndetes, hogy a megyék kb. felében nem tudják betartani a rendeletben foglalt létszámhatárt.

Ide tartozó kérdés, hogy a maximált létszámhoz hozzátartozik az is, hogy lényegesen növekedett a pártfogók adminisztratív leterhelése. Ezek egy részét a reform előtt a gyámhatóságok végezték (kiértésítések, kapcsolat az elrendelővel stb.), másik része új elemként jelent meg a jogszabályban (pártfogási terv, adatlap, nyilvántartások vezetése stb.).

Sajnos egységesen alkalmazott számítógépes nyilvántartás, amiből egyebek mellett a statisztikai adatok feldolgozása egyszerűen megtörténhetne, a mai napig nincs.

A problémákon túl elmondható, hogy a pártfogói munka megyei gyámhivatalhoz való telepítése helyes döntésnek bizonyult, attól függetlenül, hogy – véleményem szerint – voltak pártfogók, akik bizonytalan helyzetben érezték magukat az átszervezés során. Azokban a megyékben, ahol nem túl pozitívan álltak a feladat befogadásához, ez érthető is.

Még két és fél év sem telt el, máris újabb elgondolások láttak napvilágot (formálisan vagy informálisan) arról, hogy ismét át kell szervezni a fiatalkorúak pártfogását. Ennek egyik mozgatója az lehet, hogy a felnőttek pártfogói elkerüljenek a bíróságoktól, mert a bírósági feladat az ítélkezéssel véget ér, és ennek igazságtartalmához nem fér kétség.

A másik ok lehet a felnőtt pártfogók hatalmas leterheltsége, ahol egy pártfogóra nem ritkán több mint 100 pártfogolt jut. Így vetődhet fel az egységes pártfogói iroda létrehozásának gondolata. Véleményem szerint gazdasági és szakmai érvek sokasága szól az elképzelés ellen.

Gazdasági ok, hogy több mint százmillió forintot fordítottak arra, hogy a Közigazgatási Hivatalokban tudjanak működni a fiatalkorúak pártfogói és az új, kvázi dekoncentrált szervezet kiépítése sem kerülne kevesebbe.

Pártfogoltak létszámának alakulása 1998-ban

január	február	március	április	május	június	július	augusztus 282	szeptem- ber 291	október	november	december 293
237	266	261	266	265	275	285			297	294	

Pártfogoltak létszámának alakulása 1999-ben

január	február	március	április	május	június	július	augusztus	szeptem- ber	október	november	december
290	280	293	288	281	286	284	287	268	277	269	275

Szakmai kérdés, hogy ezekben az esetekben összemosásra kerül (kerülhet) a felnőtt bűnöző a fiatalkorú bűnelkövetővel, ami nem szolgálja a pártfogolt érdekeit.

A két munkavégzés között is óriási különbség van. Míg a felnőtteknél a felügyeleti jelleg a meghatározó, addig a fiatalkorúaknál a nevelési, szocializációs (reszocializációs) tevékenység kerül előtérbe, pedagógiai, pszichológiai módszerek és eszközök felhasználásával.

Másik elképzelés az, hogy mindkét pártfogói munka kerüljön a büntetés-végrehajtási intézetek hatáskörébe. Ezzel a lehetőséggel csak az a baj, hogy a fiatalkorú pártfogoltak döntő többsége – több mint 75%-a – nem büntetést (pl. felfüggesztett szabadságvesztést), hanem intézkedést (próbára bocsátás, vádemelés elhalasztása) kap az elrendelőtől. Ezért is érthetetlen a fk.-pártfogás bv-hez való telepítésének gondolata.

Szakmai beszélgetéseken elhangzott vélemények szerint egyébként felvetődött más elképzelés is. A civil szférához, egyházakhoz, karitatív szervezetekhez való csatlakozás lehetősége szerintem nem időszerű, annak ellenére sem, hogy Nyugat-Európa néhány országában itt működik a pártfogás. A „vissza a megyei önkormányzathoz” vélekedés pedig a fent jelzett problémákat vetíti előre.

Ha minden megyei gyámhivatalban megerősödik a pártfogók szakmai önállósága, a hivatal vezetői is felismerik és elismerik a pártfogói munka hasznosságát és fontosságát – amiről az a több ezer fiatal tudna véleményt mondani, aki a pártfogásnak köszönhetően került el a büntetés-végrehajtási intézetet – „akkor mondhatjuk, hogy megálljunk, mert itt van már a Kánaán.”

A szakmai önállóságnak természetesen összhangba kell kerülni a gyámhivatal-vezetők munkáltatói jogkörében meghozott döntéseivel, és ebben jelentős felelősség hárul a pártfogókat irányító személy – jobb helyeken pártfogói osztályvezető – kapcsolatteremtő és döntés-előkészítő munkájának. Természetesen elengedhetetlen a korrekt kapcsolat a Közigazgatási Hivatal vezetőjével is.

A pártfogói munka színvonalát, eredményességét – hasonlóan a tanári munkához – rendkívül nehéz mérni, de erről talán egy másik cikk keretében lehet eszmét cserélni.

Gondolataimat a tisztelt olvasó akár vitaindítónak is értelmezheti, és remélem, a szakmabeli kollégák megcáfolják vagy megerősítik véleményemet.